

บทความวิจัย

ความรอบรู้และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์

บุญชัย ภาละกาล^{1*}, ณัฐพร คนไฉ², นิธิพร สิงาม³, บุษบา สิงห์แจ่ม⁴, ประกายดาว ทานะวีโรจน์⁵ และ ปราณปรียา ขาวน่าน⁶

(วันรับบทความ 23 มีนาคม 2568, วันแก้ไขบทความ 28 สิงหาคม 2568 วันตอบรับบทความ 25 กันยายน 2568)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงความสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1- ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 124 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่มีความเที่ยง (Cronbach's alpha=0.78-0.95) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ยและร้อยละ ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ Chi-Square Test โดยวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ .05

ผลการวิจัย พบว่านักศึกษาพยาบาลมีความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในภาพรวมอยู่ในระดับเพียงพอ ($\bar{X}$ =45.25, S.D.=8.241) โดยพบว่านักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด และนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด และ ปัจจัยที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ระดับชั้นปี การเรียนวิชาเภสัชวิทยา การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล และ ประสบการณ์การเรียนรู้หัวข้อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลมีความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับเพียงพอมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล การใช้ยาอย่างสมเหตุผล

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์

²⁻⁶ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์

* ผู้รับผิดชอบหลักบทความ Email: boonchai@bcnsp.ac.th

Research Article

Rational Drug Use Literacy and Factors related to Rational Drug Use Literacy among nursing students at Boromarajonani College of Nursing, Sanpasitthiprasong

Boonchai Phalakan^{1*}, Natthaporn Konwai², Niratchaporn Seengam³, Boothsaba Singhjam⁴,
Prakaydoa thanawiroj⁵ and Pranpreya chawnan⁶

(Received: March 23 2025; Revised: August 28 2025; Accepted: September 25 2025)

Abstract

This correlational study aims to examine the level of rational drug use literacy and the factors associated with it among Bachelor of Nursing Science students at Boromarajonani College of Nursing, Sanpasitthiprasong. The sample consisted of 124 students from Year 1 to Year 4 during the 2024 academic year. Data were collected using a validated questionnaire (Cronbach's alpha =0.78-0.95). Descriptive statistics, including means and percentages, were used to analyze general data. Hypotheses were tested using Chi-Square tests to identify factors related to the level of rational drug use literacy, with a significance level set at .05.

The results indicated that nursing students had an overall adequate level of rational drug use literacy (Mean=45.25, S.D.=8.241). Year 3 students scored the highest on average, while Year 1 students scored the lowest. Statistically significant factors influencing the level of rational drug use literacy at the .05 level included year of study, enrollment in pharmacology courses, participation in nursing practicum, and experience in lessons related to rational drug use. The findings can be utilized to inform curriculum development and teaching strategies to enhance students' rational drug use literacy to a more satisfactory level.

Keywords: knowledge, factors, rational drug use, nursing students

¹ Assistant Professor, Boromarajonani College of Nursing, Sanpasitthiprasong

²⁻⁶ Bachelor of Nursing Science students, Boromarajonani College of Nursing, Sanpasitthiprasong Assistant Professor, Boromarajonani College of Nursing, Sanpasitthiprasong

* Corresponding author Email: boonchai@bcnsp.ac.th

1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การอนามัยโลก(WHO)⁽¹⁾ นิยาม “การใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use: RDU)” ว่า คือ “การที่ผู้ป่วยได้รับยาที่เหมาะสมกับปัญหาสุขภาพ โดยใช้ยาในขนาดที่เหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละรายด้วยระยะเวลาการรักษาที่เหมาะสมและมีค่าใช้จ่ายต่อชุมชนและผู้ป่วยน้อยที่สุด” จากรายงานระบุว่าทั่วโลกมีการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผลมากกว่าร้อยละ 50 ของการใช้ยา ส่งผลให้ผู้ป่วยเสี่ยงต่อผลข้างเคียงและอันตรายจากยารวมถึงเกิดการสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจ⁽²⁾ นอกจากนี้ปัญหาการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผลยังก่อให้เกิดปัญหาเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพที่เป็นภัยคุกคามด้านสาธารณสุขระดับโลกอย่างเร่งด่วน โดยมีรายงานผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 1.27 ล้านคนทั่วโลก และเกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตเกือบ 5 ล้านคนในปี 2562 ในสหรัฐอเมริกา มีการติดเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพมากกว่า 2.8 ล้านรายในแต่ละปี ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตมากกว่า 35,000 คน⁽³⁾ ในประเทศไทยสภาพปัญหาจากการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผล ได้แก่ ข้อบ่งชี้ ระยะเวลา ปริมาณยาที่ไม่เหมาะสมหยุดยาก่อน และการใช้ยาปฏิชีวนะด้วยตนเอง ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อความปลอดภัยของประชาชนและผู้ป่วย ทำให้เกิดการดื้อยา จากข้อมูลของศูนย์เฝ้าระวังเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพแห่งชาติพบว่า อัตราการดื้อยาของเชื้อแบคทีเรียหลายชนิดมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้อัตราการเสียชีวิตและค่าใช้จ่ายในการรักษาเพิ่มขึ้น⁽⁴⁾ โดยสาเหตุสำคัญของเชื้อดื้อยา คือ การใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผล มีการบริโภคยาปฏิชีวนะเป็นจำนวนมากจะก่อให้เกิดการดื้อยามากขึ้น และในประเทศไทยยังพบว่าการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผลเกิดขึ้นทั้งในสถานพยาบาลและชุมชนปัญหาที่พบบ่อย ได้แก่ การใช้ยาปฏิชีวนะที่ไม่เหมาะสม การใช้ยาหลายขนานร่วมกัน การสั่งใช้ยาไม่เป็นไปตามแนวทางการรักษา การใช้ยารักษาด้วยตนเองไม่เหมาะสม การซื้อยาจากแหล่งที่ไม่เหมาะสม เช่น จากร้านชำ ตลาดนัด รถเร่ ออนไลน์ หรือการใช้ยาชุดจนทำให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมา⁽⁵⁾

การแก้ปัญหการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผล กระทรวงสาธารณสุขได้เริ่มโครงการโรงพยาบาลส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (RDU hospital) ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2557 เพื่อสร้างต้นแบบของโรงพยาบาลส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลการส่งเสริมให้เกิดการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในประเทศไทยและได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยใน พ.ศ.2560 กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดให้โรงพยาบาลในสังกัดดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว โดยบรรจุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข⁽⁶⁾ จากการสำรวจความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use Literacy: RDUL) ในบุคลากรด้านสาธารณสุขและประชาชน ประจำปีงบประมาณ 2567 พบว่าเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในภาพรวมเจ้าหน้าที่มีระดับความรู้ ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ร้อยละ 76.4 และมีระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลที่เพียงพอ (>ร้อยละ 60) คิดเป็นร้อยละ 86.0 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พบว่า ในภาพรวม อสม. มีระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลร้อยละ 61.8 และมีระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลที่เพียงพอ (>ร้อยละ 50) คิดเป็น ร้อยละ 70.9 ในระดับประชาชน พบว่า ภาพรวมประชาชนมีระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ร้อยละ 64.9 และส่วนใหญ่มีระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลที่เพียงพอระดับดี (ร้อยละ 60-79 ของคะแนนเต็ม) คิดเป็นร้อยละ 43.9⁽⁷⁾ สำหรับระดับความรู้ ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ในนักศึกษาพยาบาลยังไม่พบข้อมูลที่เป็นการศึกษาในทั่วประเทศ ซึ่งนักศึกษาพยาบาลในปัจจุบันจะต้องไปเป็นบุคลากรด้านสาธารณสุขที่ให้บริการประชาชนในอนาคต ดังนั้นแล้ว หากได้มีการศึกษาระดับความรู้และพัฒนาหรือสร้างเสริมความรู้ดังกล่าวนี้ตั้งแต่ยังเป็นนักศึกษาพยาบาลย่อมจะส่งผลทำให้ระดับความรู้ ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของบุคลากรในอนาคตอยู่ในระดับที่เพียงพอมากยิ่งขึ้น

สภาการพยาบาลกำหนดให้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลเป็นสมรรถนะของบัณฑิตพยาบาล โดยส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนร่วมกันเพื่อดูแลผู้ป่วยแบบสหวิชาชีพ โดยบรรจุหลักสูตรการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต เพื่อผลิตบัณฑิตพยาบาลให้มีสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลตามนโยบายแห่งชาติด้านยาและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2564 โดยใช้วิธีการเรียนการสอนและการประเมินผลที่หลากหลายประกอบกับการใช้กรณีตัวอย่างจากสถานการณ์จริง⁽⁸⁾

ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy: HL) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะทางสังคมที่กำหนดแรงจูงใจและความสามารถเฉพาะบุคคลในการเข้าถึง ทำความเข้าใจ และใช้ข้อมูลเพื่อให้เกิดสุขภาพที่ดี รวมทั้งการพัฒนาความรู้ และทำความเข้าใจในบริบทด้านสุขภาพ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแรงจูงใจเพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมด้วยตนเอง⁽⁹⁾ และจากหลายรายงานพบสอดคล้องกันว่า ประชาชนที่มี HL ต่ำ จะส่งผลให้อัตราการตาย เข้าวินิจฉัยในโรงพยาบาล ใช้จ่ายในการรักษาสูงเพราะมีความรู้เกี่ยวกับโรค การดูแลสุขภาพตนเองต่ำ มีการสื่อสารกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านสุขภาพและเข้ารับบริการส่งเสริมสุขภาพต่ำ ในประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง และได้ประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวกับการแก้ไขปัญหาสุขภาพในหลาย ๆ เรื่องหลากหลายมิติและหนึ่งในนั้นคือการพัฒนาความรู้ในด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (RDU Literacy)

จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับความรู้เรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล พบว่ายังมีการศึกษาไม่มากนักโดยส่วนใหญ่ทำการศึกษาเชิงสำรวจ เช่น การศึกษาวิจัยของ นภัทร บุญเทียม⁽¹⁰⁾ เรื่องความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์ การศึกษาวิจัยของ เกศราภรณ์ ชูพันธ์และคณะ⁽¹¹⁾ เรื่องความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลของรัฐในจังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาวิจัยของอลงกรณ์ สุขเรืองกุลและคณะ⁽¹²⁾ เรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านสุขภาพของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย จังหวัดขอนแก่น จากการศึกษาค้นคว้าที่ผ่านมามีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรู้และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล แต่ยังพบว่าตัวแปรที่ทำการศึกษามีความแตกต่างกัน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องความรู้และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล โดยสนใจตัวแปรที่เกี่ยวข้องได้แก่ ระดับชั้นปี การเรียนวิชาเภสัชวิทยา การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล และประสบการณ์การเรียนหัวข้อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เนื่องจากเป็นปัจจัยที่อาจจะมีผลต่อความรู้ดังกล่าว และสามารถนำมาพัฒนาปรับปรุงได้ ทั้งนี้ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล เพื่อช่วยเพิ่มความรอบรู้จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ยาของนักศึกษาพยาบาลให้เหมาะสม และสามารถถ่ายทอดความรอบรู้ และมีพฤติกรรมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเป็นแบบอย่างแก่ผู้ป่วย นำไปสู่การพัฒนาความรู้ด้านรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของประชาชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

3. คำถามการวิจัย

1. ความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์อยู่ในระดับใด
2. ปัจจัยด้าน ระดับชั้นปี การเรียนวิชาเภสัชวิทยา การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล และ ประสบการณ์การเรียนรู้หัวข้อการใช้อย่างสมเหตุผล มีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์หรือไม่

4. สมมติฐานการวิจัย

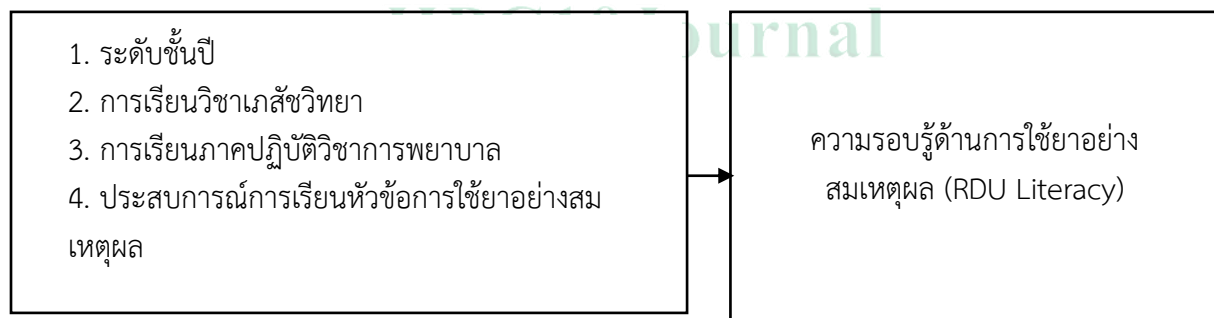
ระดับชั้นปี การเรียนวิชาเภสัชวิทยา การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล และ ประสบการณ์การเรียนรู้หัวข้อการใช้อย่างสมเหตุผล มีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล

5. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาความรู้ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ โดยปัจจัยที่สนใจศึกษาพิจารณาจากการทบทวนวรรณกรรมได้แก่ ระดับชั้นปี การเรียนวิชาเภสัชวิทยา การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาลและ ประสบการณ์การเรียนรู้หัวข้อการใช้อย่างสมเหตุผล การศึกษาวิจัยใช้กรอบแนวคิดความรู้ด้านสุขภาพของ Don Nutbeam⁽⁹⁾ โดยเน้นการประเมินทักษะทั้ง 6 ด้าน ใน 3 ระดับคือในระดับพื้นฐานได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ การเข้าถึงข้อมูล การจัดการตนเอง และในระดับปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ การสื่อสาร การรู้เท่าทันสื่อและการตัดสินใจ และระดับวิจลณญาณได้แก่การเสนอทางเลือกให้ผู้อื่น โดยใช้เครื่องมือประเมินตามกรอบแนวคิด ความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use Literacy: RDU Literacy) โดยสรุปได้ดังนี้

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

6.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเชิงความสัมพันธ์ (correlational research)

6.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 651 คน

6.3 การคำนวณขนาดตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ระดับชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2567 การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากโปรแกรม G*Power ใช้ Test Family เลือก t-test, Statistical test เลือก Correlation: Point biserial model โดยกำหนดตามคำแนะนำของ Cohen⁽¹³⁾ คำนวณได้ค่าอิทธิพล ระดับ Medium (Effect Size)=.30 ค่าความคลาดเคลื่อน (Alpha)=.05 และค่า Power=.95 ได้กลุ่มตัวอย่าง 111 คน โดยคำนวณเผื่อ Drop Out 10%⁽¹⁴⁾ รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 124 คน

6.3 การสุ่มขนาดตัวอย่าง

วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามชั้นปี โดยใช้สัดส่วนที่ใกล้เคียงกันดังนี้ ชั้นปีที่ 1 จำนวน 31 คิดเป็นร้อยละ 24 ชั้นปีที่ 2 จำนวน 30 คิดเป็นร้อยละ 23.3 ชั้นปีที่ 3 จำนวน 32 คิดเป็นร้อยละ 24.8 และ ชั้นปีที่ 4 จำนวน 31 คิดเป็นร้อยละ 24 รวมจำนวนทั้งสิ้น 124 คน ทำการสุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่ายโดยใช้ตารางเลขสุ่ม

6.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามเรื่องการใช้อย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลโดยปรับปรุงจากแบบประเมินความรู้รอบด้านการใช้อย่างสมเหตุผลสำหรับประชาชนไทยของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข⁽¹⁵⁾ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ 1) เพศ 2) ระดับชั้นปี 3) การเรียนวิชาเภสัชวิทยา 4) การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล 5) ประสบการณ์การเรียนหัวข้อการใช้อย่างสมเหตุผล

ส่วนที่ 2 แบบประเมินความรู้รอบด้านการใช้อย่างสมเหตุผล แบ่งออกเป็น 6 ตอนได้แก่ ตอนที่ 1 ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลยาและสุขภาพ รวม 8 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบตามความเห็น มี 4 ตัวเลือกได้แก่ ไม่คิดว่าต้องทำ หรือ ทำได้ยาก ได้ 0 คะแนน ทำได้บ้าง หรือ ทำได้ง่าย ได้ 1 คะแนน ตอนที่ 2 ความสามารถในการเข้าใจข้อมูลยาและสุขภาพ รวม 10 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ มี 4 ตัวเลือก ตอบถูก ได้ 1 คะแนน ตอนที่ 3 ความสามารถในการโต้ตอบ ชักถามหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลยาและสุขภาพกับบุคลากรด้านสาธารณสุข รวม 7 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบตามความเห็น มี 3 ตัวเลือกได้แก่ ทำไม่ได้ หรือ ไม่แน่ใจ ได้ 0 คะแนน ทำได้ ได้ 1 คะแนน ตอนที่ 4 การตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ยาและดูแลสุขภาพ รวม 11 ข้อ ลักษณะคำตอบ เป็นแบบเลือกตอบตามความเห็น ข้อ 32 และ 35 เลือกตอบ ใช้ ได้ 0 คะแนน เลือกตอบไม่แน่ใจ ได้ 0 คะแนน เลือกตอบไม่ใช่ ได้ 1 คะแนน ข้อ 33 34 36 และ 37 เลือกตอบ ใช้ได้ 1 คะแนน เลือกตอบไม่แน่ใจ ได้ 0 คะแนน เลือกตอบไม่ใช่ ได้ 0 คะแนน ตอนที่ 6 การจัดการตนเองด้านการใช้ยาและดูแลสุขภาพ รวม 10 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบตามความเห็น มี 4 ตัวเลือกข้อ 43-50 และ 52 ถ้าตอบไม่ได้ใช้ยา/ไม่ได้เจ็บป่วย หรือ ไม่ได้ทำ ได้ 0 คะแนน ถ้าเลือกตอบ ทำบางครั้งหรือทำทุกครั้ง ได้ 1 คะแนน ข้อ 51 ถ้าเลือกไม่ได้ทำ ได้ 1 คะแนน ถ้าตอบไม่ได้ใช้ยา/ไม่ได้เจ็บป่วย หรือ ทำบางครั้ง หรือ ทำทุกครั้ง ได้ 0 คะแนน และ ตอนที่ 6 การบอกต่อผู้อื่นเรื่องการใช้ยาและดูแลสุขภาพ รวม 6 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบตามความเห็น มี 3 ตัวเลือก ข้อ 53 และ 55 ถ้าเลือกตอบ ไม่ทำ หรือ ไม่แน่ใจ ได้ 0 คะแนน

ถ้าเลือกตอบ ทำ ได้ 1 คะแนน ข้อ 54 ถ้าเลือกตอบ ไม่ทำ ได้ 1 คะแนน ถ้าเลือกตอบ ไม่แน่ใจ หรือ ทำ ได้ 1 คะแนน

การแปลผลคะแนน โดยคะแนนรวมของความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของผู้ตอบแบบสอบถามมารวมกัน โดยมี คะแนนเต็ม 52 คะแนน คะแนนรวมเฉลี่ย มากกว่า 41.5 คะแนน เป็นกลุ่มที่มีความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลเพียงพอ และคะแนนรวมเฉลี่ย น้อยกว่าหรือเท่ากับ 41.5 คะแนน เป็นกลุ่มที่มีความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลไม่เพียงพอ

6.6 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย แบบประเมินความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลสำหรับประชาชนไทย ของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขที่ผ่านการประเมินความตรงของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการทดสอบความยากง่ายของแบบประเมินแล้ว โดยก่อนนำมาใช้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบเพื่อหาความตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ในกลุ่มประชากรที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างโดยเลือกเป็นนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 30 คน ประเมินความเที่ยงจากค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ทั้งฉบับได้ค่าเท่ากับ 0.78 และแยกเฉพาะส่วนที่เป็นแบบ Rating scale 3-5 ระดับ ได้ค่าเท่ากับ 0.95

6.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ เลขที่โครงการ 07/ 2567 วันที่รับรอง: 15 ตุลาคม 2567 โดยคณะผู้วิจัยมีหนังสือชี้แจงต่ออาสาสมัครให้ได้รับทราบก่อนเซ็นชื่อให้ความยินยอมตามแนวปฏิบัติของคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างครบถ้วน จากนั้นได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัยกับนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ต่อผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ เมื่อหนังสือได้รับการอนุมัติ ผู้วิจัยทำการสุ่มนักศึกษาแต่ละชั้นปีตามจำนวนที่คำนวณไว้ และเข้าพบนักศึกษาในกลุ่มเป้าหมายเป็นรายชั้นปีเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และข้อมูลการทำวิจัย และสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถามข้อสงสัยและให้เวลาในการตัดสินใจ นักศึกษาที่ยินดีเข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย สามารถให้ความยินยอม (Informed consent) การตอบแบบสอบถามใช้เวลาประมาณ 25-30 นาที โดยการตอบแบบสอบถามใน Google form และแบบสอบถามที่เป็นกระดาษ ตามความสะดวกและสมัครใจของผู้ตอบแบบสอบถาม สามารถรวบรวมข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ได้ครบทั้งหมด 124 ชุดข้อมูลคิดเป็นร้อยละ 100

6.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. ข้อมูลในส่วนของระดับความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของของนักศึกษาพยาบาลในพื้นที่ ที่ศึกษา ได้แก่ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ได้แก่ 1) ระดับชั้นปี 2) การเรียนวิชาเภสัชวิทยา 3) การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล 4) ประสบการณ์การเรียนหัวข้อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล กับตัวแปรตามได้แก่ คะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล โดยใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test)

7. ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง กำลังศึกษาระดับชั้นปีที่ 3 มากที่สุด ร้อยละ 24.48 และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยเรียนวิชาเภสัชวิทยา ร้อยละ 92 เคยเรียนภาคปฏิบัติการพยาบาล ร้อยละ 92 และมีประสบการณ์การเรียนรู้ในหัวข้อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมากที่สุด ร้อยละ 92 ดังตารางที่ 1 ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n=124)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	6	4.8
หญิง	118	95.2
ระดับชั้นปี		
ชั้นปีที่ 1	31	24.0
ชั้นปีที่ 2	30	23.3
ชั้นปีที่ 3	32	24.8
ชั้นปีที่ 4	31	24.0
การเรียนวิชาเภสัชวิทยา		
เคยเรียน	92	74.2
ไม่เคยเรียน	32	25.8
การเรียนภาคปฏิบัติการพยาบาล		
เคยเรียน	92	74.2
ไม่เคยเรียน	32	25.8
ประสบการณ์การเรียนรู้ในหัวข้อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล		
เคยเรียน	92	74.2
ไม่เคยเรียน	32	25.8
รวม	124	100

2. ระดับความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีระดับความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเพียงพอ ร้อยละ 80.16 ดังตารางที่ 2 ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (n=124)

ระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	ผลการประเมิน	
	จำนวน	ร้อยละ
ระดับเพียงพอ (≥ 41.5 คะแนน)	87	70.16
ระดับไม่เพียงพอ (≤ 41.5 คะแนน)	37	29.84
รวม	124	100

3. ระดับความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ จำแนกตามคะแนนเฉลี่ยรายด้านเมื่อเทียบกับคะแนนเต็ม พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีระดับความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลด้านการบอกต่อผู้อื่นเรื่องการใช้ยา และดูแลสุขภาพมากที่สุด และด้านการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ยาและดูแลสุขภาพน้อยที่สุด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงระดับความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลจำแนกตามคะแนนเฉลี่ยรายด้านเมื่อเทียบกับคะแนนเต็ม (n=124)

ความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (รายด้าน)	ระดับคะแนน				
	เต็ม	Max	Min	Mean	S.D.
1. ด้านความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลยาและสุขภาพ	8	8	2	7.47	1.08
2. ด้านความสามารถในการเข้าใจข้อมูลยาและสุขภาพ	10	10	3	9.00	1.22
3. ด้านความสามารถในการโต้ตอบ ชักถามหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลยาและสุขภาพกับบุคคลด้านสาธารณสุข	7	7	3	6.24	1.76
4. ด้านการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ยาและดูแลสุขภาพ	11	11	2	8.97	1.81
5. ด้านการจัดการตนเองด้านการใช้ยาและดูแลสุขภาพ	10	9	2	8.12	1.21
6. ด้านการบอกต่อผู้อื่นเรื่องการใช้ยาและดูแลสุขภาพ	6	6	1	5.48	1.16
รวม				45.28	8.24

4. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล พบว่า ระดับชั้นปี การเรียนวิชาเภสัชวิทยา การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล และประสบการณ์การเรียนในหัวข้อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (n=124)

ตัวแปร	ความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (RDUL)	
	χ^2	p-Value
ระดับชั้นปี	17.390	.001
การเรียนวิชาเภสัชวิทยา	8.594	.003
การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล	11.171	.001
ประสบการณ์การเรียนในหัวข้อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	11.171	.001

8. สรุปและอภิปรายผล

8.1 สรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ มีระดับความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับเพียงพอ เมื่อเปรียบเทียบกับความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นปี พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีคะแนนค่าเฉลี่ยความรู้ในการใช้ยาเพียงพอมากที่สุด และนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีคะแนนค่าเฉลี่ยความรู้ในการใช้ยาเพียงพอที่น้อยที่สุด และ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความรอบรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ระดับชั้นปี การเรียนวิชา เกสซ์วิทยา การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล และประสบการณ์การเรียนรู้ในหัวข้อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล มีความสัมพันธ์กับระดับความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

8.2 อภิปรายผล

1. ความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

จากผลการวิจัยที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับ เพียงพอ และพบว่านักศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 มีระดับคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดและนักศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1 มีระดับ คะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ เกศราภรณ์ ชูพันธ์, พนิดา พาลี, กานต์วี คำซึ้ง และทวี เรืองโณม⁽¹¹⁾ ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัย พยาบาลของรัฐในจังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ใน ระดับสูง สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ อลงกรณ์ สุขเรืองกุลและคณะ⁽¹²⁾ ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มี ความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์วิทยาลัยบัณฑิตเอเชียจังหวัดขอนแก่นที่ ผลการศึกษาพบว่าความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับที่เพียงพอ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พิริยากร คล้ายเพชรและคณะ⁽¹⁶⁾ ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความรู้ ทักษะ และผล การบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล ในวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 กรณีศึกษา นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนืองานวิจัยนี้ พบว่าระดับความรู้การใช้ยา อย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่สภากาชาดได้กำหนดให้การใช้ยาอย่างสม เหตุผลเป็นสมรรถนะของบัณฑิตพยาบาล โดยบรรจุหลักสูตรการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตร บัณฑิต ตามนโยบายแห่งชาติด้านยาและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2564 โดยวิทยาลัย พยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์ได้จัดให้มีการเรียนในหัวข้อดังกล่าวตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 2 ถึงชั้นปีที่ 4 โดย กำหนดสอดแทรกหัวข้อนี้ไว้ในวิชาต่าง ๆ เช่น การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ในชั้นปีที่ 2 วิชาการรักษาพยาบาล ขั้นต้น ในชั้นปีที่ 4 เป็นต้น ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายด้านของความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าเมื่อคะแนนเฉลี่ยรายด้านเมื่อเทียบกับคะแนนเต็ม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีระดับความรอบรู้ในการใช้ยา อย่างสมเหตุผลด้านการบอกต่อผู้อื่นเรื่องการใช้ยาและดูแลสุขภาพมากที่สุด และด้านการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ ยาและดูแลสุขภาพน้อยที่สุด อภิปรายได้ว่า นักศึกษาพยาบาลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความสามารถในเรื่องการ สื่อสารการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการสอน การบอกต่อ แต่ยังขาดในเรื่องของการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ยาและ ดูแลสุขภาพ ซึ่งเป็นทักษะขั้นสูงและต้องอาศัยประสบการณ์ที่มากกว่าจึงจะสามารถปฏิบัติได้ และมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ตามพบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 29.8 มีระดับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับไม่ เพียงพอ โดยพบว่าส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มากที่สุด ร้อยละ 13.8 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาพยาบาล ศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มีการจัดการเรียนการสอนในวิชาพื้นฐานเป็นส่วนใหญ่ ยังไม่เคยผ่านการเรียนวิชาเกสซ์วิทยา ไม่ มีประสบการณ์ฝึกปฏิบัติงานและไม่เคยมีประสบการณ์เรียนรู้ในหัวข้อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล จึงทำให้ไม่มีความ รอบรู้ในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sinan Aslan⁽¹⁷⁾ ที่ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง การใช้ยาอย่างสมเหตุผลกับพฤติกรรมการใช้ชีวิตเพื่อสุขภาพของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบ ความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างชั้นเรียนของนักศึกษา รายได้ และคะแนนเฉลี่ยทั้งหมดของมาตราส่วน

ไลฟ์สไตล์ที่ส่งเสริมสุขภาพ มีผลต่อระดับคะแนนเฉลี่ยรวมของการใช้ยาอย่างสมเหตุผลที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

ผลการวิจัยพบว่า ระดับชั้นปี การเรียนวิชาเภสัชวิทยา การเรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล และประสบการณ์การเรียนในหัวข้อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value}<.05$) สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ เกศราภรณ์ ชูพันธ์, พนิดา พาลี, กานต์วี คำซัง และทวี เรืองโณม⁽¹¹⁾ ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลของรัฐในจังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า ระดับชั้นปี การผ่านการเรียนวิชาเภสัชวิทยา ประสบการณ์เรียนภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล และระดับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้น มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ กนก เลขา สุวรรณพงษ์, กมลรัตน์ เทอร์เนอร์, ลัดดา เหลืองรัตนมาศ และศรีสุตา วงศ์วิเศษกุล⁽¹⁸⁾ ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของบัณฑิตพยาบาล ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลและแรงสนับสนุนจากอาจารย์ผู้สอน มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับสูงกับสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของบัณฑิตพยาบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อภิปรายได้ว่า วิทยาลัยพยาบาลได้มีการจัดการเรียนการสอนในประเด็นการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 และบรรจุหัวข้อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลายรายวิชาทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตามนโยบายของสภาการพยาบาลทำให้กลุ่มตัวอย่างได้รับการพัฒนาความรู้มาอย่างต่อเนื่องทั้งจากการเรียนหลักสูตรภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จึงส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลในชั้นปีสูง ที่ผ่านการเรียนวิชาเภสัชวิทยา การเรียนวิชาทางการพยาบาล มีประสบการณ์ในการเรียนหัวข้อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ทำให้มีความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสูงขึ้นดังนั้นวิทยาลัยควรออกแบบการเรียนการสอนเรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้กับนักศึกษาพยาบาลทุกชั้นปี และ ควรมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้เรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

9. จุดแข็งและจุดอ่อน

จุดแข็งเป็นการศึกษาความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลซึ่งเป็นประเด็นการวิจัยที่สอดคล้องกับนโยบายชาติ ประกอบกับเป็นการศึกษาในนักศึกษาพยาบาลที่มีการจัดการเรียนการสอนในประเด็นดังกล่าวอยู่แล้วทำให้เห็นว่าหลักสูตรหรือการจัดการเรียนการสอนที่เป็นอยู่มีความเหมาะสมหรือไม่ มีส่วนไหนที่จำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

จุดอ่อนข้อจำกัดเรื่องการออกแบบการวิจัยเชิงความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถระบุความสัมพันธ์เชิงสาเหตุได้ หรือการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม อาจมีอคติในการตอบ ซึ่งอาจทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงได้

10. ข้อจำกัดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาในรอบประชากรของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์ เพียงแห่งเดียว ดังนั้นการนำผลการวิจัยไปใช้ควรคำนึงถึงคุณลักษณะของประชากรด้วย และการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียว ทำให้ไม่สามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงของความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลแต่ละคนได้

11. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการศึกษานี้

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์หรือสถาบันการศึกษาพยาบาลทุกแห่ง ควรมีการพัฒนาการรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทัศนคติต่อการใช้อย่างสมเหตุผล ในทุกชั้นปีโดยเน้นการสร้างเสริมความรู้ให้ผู้เรียนสามารถที่จะนำมาประยุกต์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ยาและดูแลสุขภาพตนเองอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการใช้อย่างสมเหตุผลของประชาชนทั่วไปได้

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยการพัฒนาการรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทัศนคติต่อการใช้อย่างสมเหตุผล ของผู้เรียน รวมทั้งออกแบบการจัดการเรียนการสอนการใช้อย่างสมเหตุผลที่เหมาะสมกับแต่ละรายวิชา และรูปแบบวิธีการสนับสนุนของอาจารย์ผู้สอนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเสริมสร้างความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลที่เหมาะสมกับผู้เรียนใน แต่ละระดับชั้นปี

12. เอกสารอ้างอิง

1. World Health Organization (WHO). Promoting rational use of medicines: core components [Internet]. 2002. [cited 2024 Oct 10] Available from: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/67438/WHO_EDM_2002.3.pdf
2. บุญชัย ภาละกาล, ไชนา มิ่งชัย, อرنิตย์ จันทะเสน. ประสิทธิภาพของโปรแกรมเสริมสร้างความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลต่อความรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ 2567; 42: e270927.
3. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). CDC's 2019 Antibiotic Resistance (AR) Threats Report. [Internet]. 2019. [cited 2024 Oct 10] Available from: <https://www.cdc.gov/drugresistance/about.html>
4. กมลรัตน์ นุ่นคง. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการใช้อย่างสมเหตุผลในชุมชนเพื่อความปลอดภัยจากการใช้ยาของประชาชน ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. [ดุชนิพนธ์] ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา; 2565.
5. ศุทธิณี วัฒนกุล, ศศิธร ชิดนายิ, พิเชษฐ์ แซ่โซว, ดำริห์ ทริยะ, ศิวีไล ปันวารินทร์ และพรฤดี นิธิรัตน. ความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิ 2563; 12:72-82.
6. ขวตล ช่วงสกุล. การปฏิบัติของบุคลากรสาธารณสุขตามนโยบายโรงพยาบาลส่งเสริมการใช้อย่างสมเหตุผลในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจังหวัดศรีสะเกษ. วารสารวารสารการแพทย์โรงพยาบาลศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ 2561; 33:275-290.
7. กองบริหารการสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. รายงานสถานการณ์ความรอบรู้ด้านการใช้อย่างสมเหตุผล ในบุคลากรด้านสาธารณสุขและประชาชน ประจำปีงบประมาณ 2567. [อินเทอร์เน็ต]. 2567 [เข้าถึงเมื่อ 10 ธ.ค 2567]. เข้าถึงได้จาก https://dmsic.moph.go.th/upload/web_news_files/wlrwthe2htcok000cs.pdf

8. สภาการพยาบาล. บทสรุปรูปแบบการบรรจุหลักสูตรการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต. [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [เข้าถึงเมื่อ 10 ธ.ค 2567]. เข้าถึงได้จาก <https://www.tnmc.or.th/images/userfiles/files/summarymed.pdf>.
9. Nutbeam D. The evolving concept of health literacy. *Social Science and Medicine* 2008. 67: 2072-2078.
10. นภัทร บุญเทียม. ความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์.วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ 2565; 7:1176-1188.
11. เกศราภรณ์ ชูพันธ์, พนิดา พาลี, กานต์วี คำซังและทวี เรืองโณม. ความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลของรัฐในจังหวัดเชียงใหม่.วารสารวิชาการสุขภาพภาคเหนือ 2565; 9:146-159.
12. อลงกรณ์ สุขเรืองกุล และคณะ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพ ของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย จังหวัดขอนแก่น. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9 : วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม 2556; 16:156-171.
13. Cohen, J. Statistical power analysis for the behavioral sciences. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates; 1988.
14. Sterne JAC, White IR, Carlin JB, Spratt M, Royston P, Kenward MG, et al. Multiple imputation for handling missing data in epidemiological and clinical research: potential and pitfalls. *BMJ*. 2009;338:b2393.
15. ดวงรัตน์ โพธิ์, กุสวดี เมลืองนนท์, เพ็ญกาญจน์ กาญจนรัตน์ และสมหญิง พุ่มทอง. การพัฒนาเครื่องมือและประเมินความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของประชาชนไทย นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข; 2564.
16. พิริยากร คล้ายเพชร, ทรงสุดา หมั่นไธสง, สรัญญา เปล่งกระโทก, สุพิศตรา พรหมกุล,เสาวลักษณ์ ชาญกัน และวัชร อมรโรจน์วรูฒ. ความรู้ ทักษะ และผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลในวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 : กรณีศึกษา นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9 : วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา 2566; 17: 114-127.
17. Sinan Aslan. Investigation of the relationship between rational drug use and healthy lifestyle behaviors of university students,30(3),23-30. [Internet]. 2010 [cited 2024 Dec 15]. Available from: <https://doi.org/10.1177/17579759221134054>
18. กนกเลขา สุวรรณพงษ์, กมลรัตน์ เทอร์เนอร์, ลัดดา เหลืองรัตนมาศ และศรีสุดา วงศ์วิเศษกุล. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของบัณฑิตพยาบาล.วารสารพยาบาลตำรวจ 2564; 13: 378-387.